

СТАНОВИЩЕ

ОТНОСНО ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“

от доц. д-р Велизар Матеев Шаламанов, ИИКТ-БАН

Автор на дисертационния труд: г-жа Росица Георгиева Филатова

Тема на дисертационния труд: „Сътрудничество между НАТО и ЕС за изграждане на Архитектура за сигурност в Европа (1992-2015)“

научна специалност: Политология (Международни отношения) в професионално направление: **3.3. Политически науки**)

I. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за защита дисертационен труд е без съмнение актуален за развитие на архитектурата за сигурност в Европа. Анализира се изключително динамичния период 1992-2015 след края на Студената война до новото „захлаждане“ на отношенията с Русия след анексирането на Крим и нарастване на напрежението в Близкия изток около кризата в Сирия. Темата на изследването е конкретно формулирана и има пълно съответствие между заглавие и съдържание на дисертационния труд. Изследването е доста обемно, но балансирано обхваща развитието в ЕС, НАТО, както и тяхното сътрудничество (най-малката по обем глава, макар и най-тясно свързана с темата), но отделя внимание и на ролята на САЩ. Специално внимание е отделено на сигурността в кибер пространството (определено от НАТО на срещата на върха във Варшава през 2016 вече и като оперативен домейн в сферата на отбраната). Това е и много важна област на сътрудничество между НАТО и ЕС, особено в контекста и на съперничеството с Русия и Китай, както и поради използването на кибер-пространството от терористични организации и организираната престъпност.

Извън обхвата са останали регионалните формати на сътрудничество, които макар и формално да са извън НАТО и ЕС имат сериозно влияние за формиране на архитектурата за сигурност в Европа и не са напълно отделени от развитието в НАТО и ЕС, както и взаимодействието между двата съюза (някои от тях са мотивирани от желанието на страните за присъединяване към НАТО и ЕС или отстояване на регионални приоритети в НАТО и ЕС).

В съдържателно отношение изследването на г-жа Росица Филатова се характеризира с добре очертана теоритична рамка за изследване на сигурността и голям

обхват на анализирани политики / инициативи. Големия обем от изследвани политики и реализацията им изисква по-добро структуриране и представяне на процесите в табличен / графичен вид за по-ефективен анализ, сравнение, оценка. Като цяло изложението следва ясна логика около проверка на основната хипотеза на изследването. В дисертационния труд има добра интерпретация на тези, предлагат се авторски мнения при коректно цитиране на използваните 256 източника.

В структурно отношение трудът се състои от увод, четири глави и заключение, използвана литература, като няма отделни приложения (което прави обема на основното изложение доста обемен и работата би спечелила от изнасяне на определени текстове в приложение – особено от глава 2 и 3).

Общият обем на дисертацията – 200 страници (от които 182 основен текст) надхвърля стандарта. Използваните литературни източници (256 заглавия основно на български и английски език са добре балансирни между книги, статии, документи и интернет ресурси) отговарят на изискванията за времева актуалност и тематична насоченост.

Уводът съдържа всички атрибути на дисертационен труд: определени са значимостта и актуалността на темата, основният изследователски въпрос, цел, задачи на изследването и основна хипотеза. Очертана е методологията на изследването. Представена е структурата на дисертационния труд и историческия контекст на изследването. Не са изведени самостоятелно приносите и това е пропуск в методологическо отношение на увода – коректно тези принос са посочени в автореферата.

Първата глава е посветена на разработването на теоритичната рамка на изследването с определяне на основните понятия, преглед на основните школи в изследване на сигурността. На страница 40 се прави опит за създаване на рамка за изследването и дефиниране на основните понятия в нея, но слабата структурираност на текста и връщането отново към историческо проследяване на развитието в НАТО и ЕС без дисциплинирано използване на рамката, понятията и сравнителен анализ / анализ на сътрудничеството по основни елементи, дефинирани по-рано в рамката затруднява аналитичното възприемане на материала.

Във **втора глава** са изложени оценките на автора за развитието на политики и институции в сферата на отбраната и сигурността за ЕС. Специално внимание е отредено на Западните Балкани и Черноморието, където в практически план се тестват политиките и институциите. Разгледано е и развитието в сферата на киберсигурността, като специфично измерение на сигурността и от важно значение за ЕС. Заключението е относително кратко и не реферира към теоритичната рамка от първа глава.

Третата глава е посветена на развитието на процесите в НАТО след 1991 година, модела на функциониране на НАТО с фокус върху управлението на кризи. Подобно на втора глава се прави практически анализ на действията на НАТО на Западните Балкани и Черноморието, което е много удачен подход за сравнителен анализ на двата съюза (НАТО и ЕС) и нивото на тяхното взаимодействие в конкретни сценарии. Има отделено място за ролята на жените в сигурността като ангажимент на НАТО, анализ на ролята на НАТО в борбата с тероризма. Отново е направен преглед, подобно на втора глава за политиката на НАТО в областта на кибер отбраната. Анализирана е и политиката за партньорство на НАТО. В главата има междинни изводи по отношение на действията на НАТО на Балканите и в Черноморието, а заключението е значително по-разширено в сравнение с втора глава, като дава оценка на ролята на НАТО за европейската сигурност.

Логично **четвърта глава** е фокусирана върху основния въпрос за сътрудничеството между НАТО и ЕС след края на студената война на базата на изследването на ролята на двете организации за сигурността на Европа в теоритичната рамка от първа глава. Следва се добре наложената схема за практическа проверка на сътрудничеството при конкретно анализиране на действията на Западните Балкани и Черноморието. Също много естествено е вплетена в анализа ролята на САЩ като глобален фактор извън НАТО, който оказва влияние на европейската сигурност, особено в контекста на отношенията с Русия. Отделено е място и на анализ на кибер политиките за сигурност в контекста на сътрудничеството между НАТО и ЕС. Заключението по глава 4 има оценъчен характер, но не дава конкретни препоръки в основната област на изследване – сътрудничеството между НАТО и ЕС.

Заключението не е достатъчно фокусирано върху основните изводи от анализа на автора в глави 2-4 с конкретни препоръки за подобряване на сътрудничеството и в защита на основната теза, че „сътрудничеството между НАТО и ЕС е основен гарант на Архитектурата за сигурност в Европа“ и че „претенциите и амбициите на ЕС да се

превърне в глобален играч са принципно реалистични, но недостатъчно обосновани поради неспособността на ЕС да провежда общата си външна политика и политика за сигурност и отбрана - без сътрудничество с НАТО и без съдействието на последната“. След като основните приноси не са в увода, то се очаква да бъдат ясно формулирани в заключението, така както са дадени в автореферата.

II. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам посочените от докторанта г-жа Росица Филатова *приноси* на дисертационния труд, а именно: 1. Потвърждаване на хипотезата, че сътрудничеството между НАТО и ЕС е основен гарант на Архитектурата за сигурност в Европа; 2. Измерване на значимостта и ефективността на интер-институционално взаимодействие в изграждане на международна рамка на регионална архитектура на сигурността; 3. Извеждане на препоръки и предложения по военно-технически въпроси, политическо планиране и организационни механизми за вземане на решения в сътрудничеството между НАТО и ЕС.

III. Критични бележки и въпроси

Изследването би спечелило от едно по-добро структуриране на глави 2 и 3 на базата на теоритичната рамка от глава 1, както и представяне на част от резултатите в табличен и графичен вид за по-добро възприемане и възможност за сравнителен анализ. Така и заключението би било по-добре структурирано.

Макар фокусът да е върху развитието на НАТО и ЕС по отношение на изграждане на европейска архитектура за сигурност, би било от полза анализирането и отчитане на влиянието на регионални инициативи, така като са разгледани инициативи на САЩ (особено в Източна Европа). Нека не забравяме, че развитието в периода от 1991 г. до наши дни е основно в резултат на разпадане на Варшавския договор и СИВ, последвали разпадането на СССР, заедно с разширението на НАТО и ЕС в Източна Европа и развитие на регионални инициативи за разширяване на зоната на свобода, сигурност и просперитет в Европа, както и посрещане на новите предизвикателства от страна на Русия, Близкия Изток, Северна Африка и Китай.

IV. Оценка на автореферата

Авторефератът съдържа всички необходими елементи. Съдържанието адекватно отразява дисертационния труд. Списъкът от 4 публикации, всички на български, от които 2 под печат, а 3 от тях в издания на Софийския университет ограничават публичността на изследването и това може да се отчете като слабост.

V. Заключение

Дисертационният труд на г-жа Росица Филатова съдържа достатъчно научно-приложни резултати в актуална и значима област. Представеният текст доказва способността на докторанта за самостоятелни изследвания с използване на теоритична рамка и добра методология.

Оценката ми на дисертационния труд е, че той удовлетворява изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане.

Предлагам на научното жури да присъди на **Росица Георгиева Филатова** научната степен „доктор“ по научната специалност „Политология“.

Препоръчвам изследването да бъде продължено с дефиниране на по-строга и структурирана рамка с критерии за оценка на ролята на НАТО и ЕС, както и на тяхното сътрудничество за развитие на европейска архитектура за сигурност, но с отчитане и на ролята на ОССЕ и регионалните формати, както и по-задълбочено отчитане на ролята на Русия, Китай и рисковете от Близкия Изток и Северна Африка. Сътрудничеството в сферата на кибер сигурността определено изисква отделно задълбочено изследване, свързано и с използването на кибер пространството за дестабилизация на Европа в сценарии на хибридни заплахи за сигурността под нивото на задействане на механизмите на колективна отбрана в НАТО, а в бъдеще и вероятно в ЕС.

Подпис:.....

14.10. 2019 г.

доц.д-р Велизар Шаламанов, ИИКТ-БАН